

בארה של תורה

עלון תורני לפרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן מח"ם רינונה של תורה

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 177 מנחם אב ה'תשע"ו

העלון מוקדש לע"נ ר' אליהו בן רחל לימזאי ז"ל ע"י בנו הגאון הגדול ר' אמנון לימזאי שליט"א

פרשת דברים

חי על ענן...

"ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד בואכם עד המקום הזה" (א, לא)

המפרשים טרחו לבאר את הדמיון לאב הנושא את בנו, אך למעשה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שכשם שאבא מרים את בנו ונושאו בחיקו כך הקב"ה הרים ונשא את ישראל במשך כל שהותם במדבר. שכן אמר הכתוב (במדבר י, לד) "וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה", ופירש"י "שבעה עננים כתובים במסעיהם. ארבע מארבע רוחות, ואחד למעלה, ואחד למטה, ואחד לפניהם מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים". והקשה רבי אליהו מזרחי מה היה תפקידו של הענן שהיה למטה.

אולם הנה נאמר (ויקרא כג, מג) "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", וסוכות אלו ענני כבוד הם (סוכה יא, ב. שו"ע א"ח תרכה, א). ולכאורה אם כן היה צריך לומר "בסוכות הולכתי?" ופירש מרן החיד"א בחומת אנך (פר' אמור) בשם השפתי כהן על התורה, "שישראל היו יושבים בעננים כמי שיושב בספינה, שהוא יושב במקומו והספינה מוליכה אותו למחוז חפצו, והוא יושב ועושה מלאכתו, כן היו העננים מוליכים אותם והם יושבים כמי שיושב בבית. וזה שנאמר כי בסוכות הושבתי, שהיו יושבים בעננים והעננים מוליכים אותם בלי טורח כלל". ונמצא שהענן שלמטה היה נושא ומוליכם על גביו. ומעתה אמור שהפסוק "אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם" הוא כפשוטו, שנשא אותם ה' על גבי העננים כאב הנושא את בנו, וריחם עליהם ברוב חסדיו לכל יחלשו ויתעייפו מטורח הדרך.

ב. ובעל הטורים הוסיף בזה דבר פלא (ומקורו בספרי במדבר י, לד), שהנה בתחילת הפסוק נאמר "אשר נשאך" בלשון יחיד, ובסופו נאמר "אשר הלכתם" בלשון רבים. והיינו כי לא זו בלבד שהענן היה נושא את כולם, אלא שהיה מרים ומוריד כל אחד לפי צרכו ועניונו, "שלא היה הדרך לכולם בשווה, אלא לכל אחד ואחד לפי מה שהיה צריך היה הענן נושא אותו, יש בגבוה ויש בנמוך". ופירש באילת השחר (על התורה), שיש אנשים שטוב להם אויר ההר ויש שטוב להם אויר הבקעה, וכך היה הענן נושא את כל אחד ואחד לפי מה שהוא נצרך. נוכח כתב בעל הטורים בביאור הפסוק "נחית בחסדך" (שמות טו, יג) "ב' במסורה: נחית בחסדך. נחית כצאן עמך (תהלים עז, כא). מה הרועה מרעה צאן כל אחד לפי המרעה הראוי לו, כך היה הענן מנחה אותם כל אחד לפי מהלכו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קוטנו".

ג. ובפרשת עקב (להלן ח, ד) נאמר "ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה", ופירש האבן עזרא שמי שהולך הרבה בדרך רגליו מתנפחות, וה' עשה עימם חסד ונתן להם כח ללכת או שהולכים אט אט וכך לא התנפחו רגליהם. אך השפתי כהן פירש על פי הנ"ל שכיון שהיו יושבים על גבי הענן לא הוצרכו לטרוח וללכת ברגליהם ולכן רגלם לא בצקה.

ד. וכתב מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א באילת השחר, שהנהגה זו שנהג הקב"ה עם ישראל היא הנהגה קבועה לדורי דורות עם כל איש מישראל, אלא שאנשים לא מבחינים ומתבוננים בזה, אך כשהלכו במדבר היתה הנהגה זו ניכרת וגלויה לכולם.

וכדבריו מבואר ברמב"ן בפרשת עקב (ח, א-ד), שמשא אמר לישראל "כל המצוה אשר מצורך היום תשמרון לעשות למען תחיון וגו'. וזכרת את

כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוהיך וגו'. ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה". כלומר שכשם שבמדבר חסך מהם ה' את טורח הדרך ונשאם על גבי עננים, כך לדורות יש בכחו של כל יהודי ליכות ל"ענן" פרטי ומיוחד משלו, שעליו נושאו ה' וחוסך ממנו טירחה וצער. ענן זה בא בדמות הסייעתא דשמיא והברכה שלה זוכה מי שעוסק בתורה ומקיים מצוות. אמנם הדבר תלוי באדם, כי גם במדבר היה מוטל על האדם לעשות את הצעד הראשון ולעלות על גבי הענן, ומי שהתעצל ולא עשה זאת המשיך ללכת ברגליו... וכך גם אנו צריכים לעשות את "הצעד הראשון", ולקבל על עצמנו עול תורה ומצוות, ולהתחזק בהם ביתר שאת בכל הטעון תיקון, ואז שולח ה' ענן מיוחד לאדם ושרויה הברכה בכל מעשיו.

רוץ להתחבא בסוגיא...

"רב לכם סב את ההר הזה, פנו לכם צפונה" (ב, ג)

במדרש (דב"ר א, יט) אמרו "מהו פנו לכם צפונה? אמר הקב"ה לישראל, אם ראייתם את עשו שמבקש להתגרות בכם, אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו. אמרו לו ישראל, ולהיכן נברח? אמר להם, ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה שנאמר (משלי ב) יצפון לישרים תושיה". ויש להבין מהו ענינה של הצפנה זו. כי את העובדה שכוחו של עשו בידינו לעומת יעקב שכוחו בקולו למדנו כבר מדברי יצחק אבינו "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו". אך כאן נתחדשה הגדרה נוספת ביחס שבין יעקב לעשו, והיא "הצפינו עצמכם ממנו", הוי אומר שלא די ב"קול יעקב" כדי למגר את עשו אלא זקוקים אנו אף לאחוז בבחינה זו של הצפנה ומחבוא ומסתור מפניו, ודבר זה אומר דרשני.

והנה שרו של עשו הוא היצר הרע המשתוקק להחטיא את יעקב נכמ"ש (תהלים לו, לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ודרשהו (סוכה נב, ב) בענין היצר. וענינו כערי מקלט, כי מן הסתם היה גואל הדם אורב ומצפה לרגע שבו שיצא הרוצח מהיער כדי להורגו, וכל עוד שהיה צפון בעיר לא היו חייו בסכנה. וכיום אין לנו ערי מקלט, אך בחינתם שייכת במלחמת היצר, שכן מבקש הוא להחטיאנו, ורשות ניתנה לו לעשות כן, מלבד כשנמצא האדם בבית המדרש, ששם אין ליצר רשות להיכנס (ע"פ קדושין ל, ב). ואם כן בית המדרש הוא עיר מקלט עבורנו.

ולכן כשיעקב אבינו בורח מפני עשו ונטמן בבית המדרש אין עשו רודף אחריו, כי עשו דומה לשר שלו, שאין ביכולתו להרע ליעקב בהיותו ספון בבית המדרש. ומתי שוב מבקש להזיק לו? כשיעקב יוצא לדרך, לחרן, ואיננו בבית המדרש. באותו רגע שיצא משם, קופץ עשו ורודף אחריו ושולח בעקבותיו את בנו אליפו. וכן כשיעקב שוהה בבית לבן אין עשו רודפו, כי יודע שיעקב לומד שם תורה, ומשכך אין בכוחו להזיק לו. ומתי שוב קם ורדף אחריו? כשיעקב עוזב את בית לבן ויוצא לדרך. ואף עמלק שבא לנקום את נקמת עשו זקינו בישראל, המתין להם שיצאו לדרך ובא להתנכל להם, וזהו "אשר קרך בדרך", כי כשהיהודי יוצא מבית המדרש ונמצא בדרך אז מסתער עליו היצר בכל כוחו.

וכן שנינו (אבות ו, ט) "אמר רבי יוסי בן קיסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם וכו', ואמר לי, רצונך שתדור עמנו ואני לך אלף אלפים דינרי זהב". ומה שאמר "פעם אחת הייתי מהלך בדרך" הוא שפת יתר, כי מאי נפקא מינה היכן אמר לו כן. ופירש הגאון ר' חיים מוואלוז'ין

ניסים חנה פרץ ז"ל
אזולין בת ג'רמייין אלאייש ע"ה
סלימה דליה בת שמוחה ע"ה ע"י גב' קוש

אברהם יהודה בן הסיבה כהן ז"ל
אליהו בן סעיידה סטחי ז"ל
נתן בן חיים וחנה מגידי ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאויה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

אך ראיתי בני עליה והם מועטים, כי "בן עליה" הוא מי ששכלו דבוק בעליונים על ידי שמונה בעסק התורה. ובני עליה כאלה מועטים הם, כי המחשבה הרווחת היא שבבין הזמנים שמים פחות דגש על קביעות עתים של לימוד. אך האמת היא שההיפך הוא הנכון, ודוקא בין הזמנים הוא הזמן שבו מי שחרד להשגותיו והתעלותו במשך השנה מתגבר ביתר שאת ומשתדל ליצור לעצמו סוג של קביעות ועסק בדברי תורה בכל אתר ופינה שבה נמצא, כדי שתהא לו התורה להגנה ומחסה מפני היצר וחילולו.

"ושחיתתן בצפון"

ד. ורגילים להביא אודות בין הזמנים את הפירוש הנפלא ב"יורא מנוחה כי טוב, ויט שכמו לסבול", שיששכר ראה שכולם שואפים למנוחה שהיא הדבר היקר והנעים בעיני האדם, והקדיש את מנוחתו לה'. אך האם באמת זוהי ההנהגה למעשה? והרי ודאי שלא כל אחד מסוגל להמשיך בסדרים רגילים בימים אלו, וזקוק לנופש ומנוחה והחלפת כוחות.

ולכן נראה לפרש שיששכר שהיה המתמיד הגדול ביותר הכיר בערך המנוחה, שהיא בבחינת "ליתן ריוח בין פרשה לפרשה", ומעניקה לאדם כוחות ורענונות. אך הוא ידע גם שבמנוחה זו שכרוכה ביציאה לדרך יש סכנה רבה, ועלול הוא לאבד בטיול אחד בצפון את כל קניניו בבחינת "ושחיתתן בצפון"... וכיון שאין הוא מוכן לוותר עליהם, לכן מקבל על עצמו שגם בדרכים ובמקומות השונים שאלהים יגיע לא יטוש את התורה הקד', ותמיד תהיה עמו סוגיא או חידוש שראשו מונח בהן.

והו שהמשילוהו בדוקא ל"חמור גרם" שרובץ ונח כשמשאו עליו. כי לכאורה הרי חמור נוסע והולך ממקום למקום ויששכר הוא ההיפך מהחמור, שאינו נע בדרכים אלא ספון בבית המדרש? אלא שהכונה היא לבין הזמנים, שרבים מטיילים והולכים ממקום למקום, ואז גם יששכר יוצא, אך הוא מקבל על עצמו להיות בבחינת "חמור גרם" שנושא איתו את משאו לכל מקום וגם בשעה שנח משאו עליו, וכך אף יששכר איננו מוותר על קניניו הרחניים ולוקח אותם עמו לכל מקום, וגם כשהוא נח ונופש בבין הזמנים עדיין מונח הוא בלימוד ויש לו קביעות עתים לתורה.

ולכן יעקב מזהיר את עשו באומרו "ויהי לו שור וחמור", ודרשו חז"ל שזהו יששכר. ולכאורה מה האיום בזה, והיה לו לאיים עליו ביהודה שכוהו רב וכיוצא בזה? אלא שעשו לא יכול ליעקב על ידי כח, ולכן מצפה וממתין ליעקב שיצא לדרך ומיד בא עליו להורגו. ולכן אומר לו יעקב, לא תוכל לי, כי יש לי את יששכר הבן תורה שמונח בלימוד אף בהיותו בדרך!

"ערוגה של סכינים"

ה. ובמסכת בכורות (ח, ב) מובא הויכוח הנודע בין סבי דאתונא לרבי יהושע. ואחת השאלות ששאלוהו היא "משרא דסכיני במאי קטלי [ערוגת סכינים, במה קוצרים אותה?] אמר להם, בקרנא דחמרא [בקרן החמור]". והמהרש"א ביאר בארוכה את הדין ודברים שהיה ביניהם, שרצו בשאלותיהם לזלול בחשיבות עם ישראל, ושאינן להם ח"ו סיכוי לישועה. וזהו ששאלוהו "משרא דסכיני במאי קטלי?", כלומר כיצד אומרים אתם שתיגאלו בעתיד והרי יש לכם צרות וסכנות רבות בכל דור ודור אשר דומות לסכינים החוסמים ומונעים את האדם מלעבור דרכם אל מחוץ חפצו. ועל כך השיב להם רבי יהושע, "בקרנא דחמרא", כלומר בקרנו של יששכר! שזכות תורתו של יששכר מצילה את ישראל מכל הצרות והסכנות והסכינים ומקרבת את הגאולה.

ולפי הקו ששירטטנו במאמר זה, הרי שתורת יששכר מתייחדת בכך שהוא מונח ועוסק בה גם בדרך ובנופש ובטוילים. ובן תורה שהולך בדרכו של יששכר ונוטל עמו צידה רוחנית לדרך בדמותה של סוגיה או דבר הלכה, מגן ומציל את עם ישראל מצרות ומקרבת את הגאולה השלימה.

ב'רוח חיים', שאדם זה היה היצר הרע בכבודו ובעצמו, והשמיענו ר' יוסי שכל זמן שהיה בבית המדרש, בתוככי עיר המקלט, לא יכול היה היצר לפתורנו ולהטויאו, אך מיד כשיצא לדרך ניסה להשפיע עליו.

ולכן לא די בכך ש"הקול קול יעקב" בבית המדרש, כי ברגע ש"יעקב" יוצא מבית המדרש וכבר אין קולו נשמע ברמה, מיד בא היצר ומבקש להטויאו, ובאותה שעה אין לאדם את ההגנה של עיר המקלט הרוחנית. והעצה שתעמוד לו היא רק בחינת "הצפינו עצמכם ממנו" ו"ברחו לתורה", כלומר שגם בשעה שיוצא מבית המדרש יטמין עצמו בתורה, בתוך סוגיא או הלכה שלמד, וכך גם בדרך היא מוגן מפני עשו.

היכן "המגרש הביתי" שלך ?

ב. ובספר חובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ב) מנה ג' גורמים שמחמתם אין די בידיעת השכל והשגתו כדי להתעורר בעבודת ה', אלא בהכרח שיעטוק האדם בתורה ועסק זה יחזק אותו בעבודת האלוקים. ואחד הגורמים הוא שהעולם הזה הוא ה"מגרש הביתי" של הגוף הגשמי, מה שאין כן השכל שמקורו ו"מגרשו" הוא בעולמות העליונים. וחוק הוא שדבר שנמצא במקומו הטבעי גובר על דבר שמקורו במקום אחר נראה מס' בכורות (ט, א) "שקל מעפריהו וכו', אקשו לאפי מלכא", וברשי" שם (ד"ה איקשו), שאדם שנמצא במקומו גיבור יותר משנמצא במקום אחר. וכן בעירובין (סא, א) "כלבא בלא מתא, שב שנין לא נבח", ולכן הגוף גובר על השכל. ומפני כן זקוק האדם לתורה הקד' של ידי לימודה יגבר השכל על הגוף.

ודברי רבינו בחיי טעונים ביאור, שכן כיצד יועיל לימוד התורה לפתור את חולשת כח השכל הנובעת מחמת שאינו נמצא במקומו הטבעי? ועל כרחק לומר שגדר לימוד תורה הוא שהאדם העוסק בתורה נחשב כנמצא עתה ממש בעליונים, כי כיון שהתורה היא דבר עליון, כל הדבק ועוסק בה נחשב כאילו נמצא בעליונים, וממילא נחשב שהשכל שעוסק בתורה נמצא ב"מגרשו הביתי" בעולם הבא. וייעויין במהרש"א (סוכה מה, ב) שזהו בדיוק גדרו של "בן עליה", כי "עליה" מסמלת את העולם הבא, ובן עליה הוא מי שגופו נמצא כאן בעולם הזה אך כל מהותו ושייכותו היא לעולם הבא.

ולפי זה נמצא שבית המדרש הוא ממש בבחינת "גן עדן" עלי אדמות, שהרי בו עוסקים בתורה תדיר. והיצר הרע משתוקק להוציא את האדם מגן העדן הזה ולהטויאו, כמו שעשה האדם הראשון. ועל פי המבואר לעיל נמצא שעיקר נסיונו של האדם הוא כשיצא מחוץ לבית המדרש שאז יכול היצר לטוררו בנקל. והפתרון הוא כנ"ל, שכשיצא לדרך יצטייד בסוגיא או דבר הלכה, ועל ידי שדבק בתורה בדרך אין היצר יכול לו.

להיכן נברח ב"בין הזמנים" ?

ג. וראה זה פלא, שפרשה זו שנצטוונו בה על "הצפינו עצמכם ממנו" ו"ברחו לתורה" נקראת לעולם לפני בין הזמנים של חודש אב, שהוא תקופת השיא של "היוצא לדרך", ובו מתמעטים ספסלי בית המדרש. ולכאורה היה מתאים יותר לקרוא פרשה זו בתחילת חודש אלול וכיוצא"ב, אך לקוראה בתחילת בין הזמנים הוא בבחינת תרתי דסתרי...

אלא שהיא הנותנת, כי האדם עוסק בתורה במשך השנה, ושם קשה יותר ליצר להפילו כי הוא ספון בעיר מקלט. ולכן ממתין היצר בסבלנות שנה שלימה לבין הזמנים של אב, שבו הבן תורה יוצא מהעיר מקלט, ואז "מכייס" אותו וחוטף ממנו את כל מה שקנה בעמל רב במשך השנה כולה. וברוב חסדיו מעניק לנו ה' עצה זו מדי שנה בתחילת בין הזמנים, ומבקש מאיתנו "פנו לכם צפונה", כלומר שעתה כשיוצאים אתם לדרך, הצפינו עצמכם מפני היצר הרע, וכך ורק כך תוכלו לו, שאם לא כן חבל על דאבדין, וכל ההשגות והקנינים הרחניים נמצאים בסכנה.

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

בחסדי ה' עומדים אנו בפני הקמת בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיזכה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח את שם התורם על כל הבנין. **לפרטים 08-9452903, 054-2637798**

לע"נ מאיר אליהו בן רבקה ז"ל ע"י שלום ♦ מרים בת דוד וזרדה נחום ע"ה ♦ ניסים בן מאיר אוהיון ז"ל ♦ רחמים בן זוהרה טובול ז"ל

שמחה בת שרה אליאס ז"ל ע"י איתח
יעחק בן ריקה בן סימון ז"ל ע"י בריגה
ארמו אמיר בן רבקה ז"ל ע"י גב' שושן

רחמים בן יהיא ז"ל ע"י כהן
ויקטוריה בת טובה בן זקן ע"ה
אורה עישה בת ביחה פריחה ע"ה

בן משה בן דבורה ושריה שיעיה ז"ל
שרה בת יהיא וגניח בני-משה ע"ה
שלמה אדוויו בן אליז האטוול ז"ל